krant toe, ook andere dingen als b.v. een spons, een cartonnen tubehuls en zelfs een handdoek ! Wij hebben hier met een duidelijke instinctHandeling te maken en een uitgesproken transport-per-bek.

Bij een dit alles weersprekende natuurwaarneming lijkt mij waarschijnlijk dat de waarnemer - of een ander - eerst de egel heeft verschrikt, die met opgezette stekels onopgemerkt bleef zitten en daarbij toevallig een rijpe vrucht opving. Later is het dier dan gezien voor hij de vrucht heeft afgeschud en zo is de fabel geboren. Wie dit alles niet gelooft, omdat toch hijzelf of een betrouwbare derde het heeft gezien, kan ik niet anders dan aanraden egels in de natuur systematisch te observeren. Men zal daar nooit spijt van hebben !

Voorjaar in het Drentsche land.

Lentewandeling onder leiding van Drs. Fop. I. Brouwer *)

Men hoort sommige menschen nog wel beweren, dat Drenthe de indruk maakt van „een arme juffrouw, die bedelend de hand uitstrekt om een aalmoes" en vele menschen kunnen er nog steeds niet toe komen om Drenthe eens met een bezoek te vereeren. Zij gaan liever naar Zuid-Limburg of andere bekende recreatiegorden, maar Drenthe.....?, wie gaat er nu naar Drenthe ? !

Aan de eene kant vind ik het opperbest, dat Drenthe — het land der hunebedden — bij de niet Drenthenaren dikwijls nog niet de waardeering en de belangstelling heeft, die dit oude landschap toch feitelijk in alle opzichten toekomen. Want hoe gaat het ? Wanneer een bepaalde streek van ons land overstelpt wordt met toeristen, dan heeft het natuurschoon er dikwijls ernstig onder te lijden !

Ik heb dan ook wel eenige schroom moeten overwinnen om er toe te besluiten U in deze causerie enkele schoonheden van het oude Drentheland voor den geest te tooveren en U daardoor op te wekken deze provincie bij het samenstellen van uw zomertochten nu eens niet angstvallig te mijden.

Hoe prettig ik het dus eenerzijds ook vind, dat Drenthe niet al te veel bezoek ontvangt, anderzijds is het toch te betreuren, dat vele Nederlanders Drenthe, dat floristisch en faunistisch zoo veel schoons biedt en dat ons door zijn eenige landschapsvorm in ver-

*) Dit artikel is de tekst van een radio-causerie, welke gehouden zou worden in Mei 1940. Door het uitbreken van de oorlog kon deze lezing geen doorgang vinden.

rukking kan brengen, door trekkers en andere natuurvrienden nog zoo weinig in genoemde kwaliteiten wordt erkend.

En daar ik vertrouw, dat allen, die dit lezen, zich er terdege rekenschap van zullen geven, dat het Nederlandsche natuurschoon — dat van Drenthe vooral niet uitgezonderd — voor het meerendeel is toevertrouwd aan de zorgen van iederen toerist persoonlijk, steek ik maar van wal en neem u in gedachten mee op een van onze strooptochten door het „Olde Landschap".

Kille dampen en nevels hangen nog over de velden, als we 's morgens vroeg gepakt en gezakt vanuit Groningen naar het Zuiden trekken, maar als we het mooie Anloërdiepje hebben bereikt, hebben zon en wind de nevels verjaagd en straalt een koesterend Meizonnetje uit een prachtig blauwe hemel over de zich verjongende aarde.

Overal langs de wegen en op de wallen straalt nu de vurige gloed van de mooie vlinderbloemen van de brem! Hoe groot de verleiding ook moge zijn, men beschadige de struiken niet door gepluk en getrek. Laat de planten bloeien waar ze staan en aanschouw ze daar in hun volle glorie, maar neem geen bossen mee naar huis, zooals we menigeen hebben zien doen. Wacht liever tot de zaden rijp zijn en poot daarvan dan enkele in uw tuin, dan hebt ge na eenige jaren forsche bremstruiken, die rijkelijk zullen bloeien.

We vervolgen onze wandeling over de akkers met jonggewassen graan, waar koppels patrijzen rondscharrelen, die opvliegen met snorrend geklap van vlerken, zoodra we te dicht bij komen. De kieviten buitelen met vroolijke wiekslag en verlokkend jodelgefluit. Een onvergetelijk gezicht, deze gave vogels als koene herauten van al het schoone, dat Lente ons reeds biedt en nog zal bieden!

Langs de boschrand zijn fazanten aan het fourageeren en het schorre gekraai van den fazantenhaan klinkt ons uit de verte voortdurend tegen. We moeten straks maar eens in die richting loopen, maar nu gaan we eerst naar de ondoordringbare boschjes van struikgewas, die een prachtige wildernis vormen ter weerszijden van het kronkelende Anloërdiepje, dat zoozeer zijn stempel drukt op dit hoogst merkwaardige landschap. Het gaan door deze wildernisjes valt ons dikwijls niet gemakkelijk, want aan alle kanten verspert de sleedoorn ons de weg. De struiken zijn bezet met scherpe takdorens, die venijnig in onze huid priemen en onze kleeren moeten van degelijk weefsel zijn om hier niet aan rafels te worden gescheurd.

Keverorchis.

Foto Fop. I. Brouwer

Onderwijl hebben we volop gelegenheid om te genieten van de sierlijke bloesemtooi van deze sleedoorns, die smetteloos witte bruidsluiers van fijne witte bloemetjes, die langs de nog bladerlooze takken gehangen zijn. De luister van de Drenthsche wal in Meimaand !

De wrange blauwe vruchtjes, die bekend staan als „Wilde pruimpjes", zijn eetbaar, terwijl de takdorens wel als worstpinnen gebruikt worden.

De boschanemonen, nog mooi in bloei, vormen de ondergroei van deze wildernisjes, waarin ook kardinaalsmuts en wilde framboos, hop en kamperfoelie, lijsterbes en Geldersche roos een plaatsje gevonden hebben. Langs het beekje wordt het veel vochtiger en hier vinden we dan ook weer andere plantengroei. Allereerst staat hier het goudveil, een plantje, dat zeer zeker het zoeken waard is! Het staat hier dicht gezaaid in de donkere aarde van de vochtige beekoevers. Tere stengeltjes met eigenaardige, kartelrandige blaadjes, die geelgroen van kleur zijn. Naar boven toe worden de blaadjes steeds kleiner en daar vinden we, heelemaal aan de top van de stengel, de zeer onooglijke bloempjes, dicht opeen gedrongen en met het bloote oog bijna niet te onderscheiden.

Een tweede vondst, die onze dag goed maakt, is hier het muskuskruid, dat nu ook bloeit, ook al weer met weinig opvallende bloemen. De blaadjes van het muskuskruid doen aan die van een jonge boterbloem denken. De bloemen zijn in dobbelsteentjes gerangschikt en wel 4 aan de kanten en 1 bovenop. De 4 aan de kant hebben 5 bloemslipjes, de bovenste 4. Door deze kenmerken kunt u het plantje zeker wel herkennen, wanneer u het op uw tochten mocht tegen komen. Dan moet u ook eens letten op de vruchten van het muskuskruid; u zult ontdekken, dat de vruchtsteel naar de aarde groeit en daarbij draait als een kurketrekker, zoodat de vruchten ten slotte in de grond geboord worden. Dit lijkt niet erg doelmatig, want nu worden alle zaden op een plaats in vrijheid gesteld en kunnen elkaar concurrentie aandoen, zoo het schijnt. Doch het blijkt, dat bij ontkieming lange witte draden ontstaan, die ver onder de grond doorgroeien en, op gunstige plekken aangekomen, nieuwe plantjes boven de aarde doen groeien, zoodat deze ver genoeg vaneen staan om elkaar geen nadeel te kunnen berokkenen.

Langs de slootjes vinden we mooie pollen speenkruid, forsche bouquetten dotterbloemen en hier en daar blinkt het slootoppervlak van bloeiende waterranonkel. Boven dit witte overtreksel uit schuiven de waterviolieren de bloemkransjes omhoog, waarvan de bloempjes pinksterbloemachtig gekleurd zijn, doch een heel andere bouw vertoonen; het is familie van de sleutelbloem !

Ik wil nog enkele andere Meibloemen memoreeren, die we nu in het veld en langs de wegen algemeen kunnen aantreffen. En ik begin dan met de witte doovenetel, een verwant van de paarse naamgenoot, die we al veel vroeger in bloei hebben aangetroffen. We bekijken eens even de fraaie lipblomen van de plant en ontdekken daarin de 2 lange en 2 korte meeldraden. Wachten we tot er een hommel op bezoek komt, dan zien we, dat dit voor een doelmatige bestuiving van de bloemen van groot belang is. De helmknoppen, die het stuifmeel bevatten, staan elkaar zoodoende niet in den weg, doch liggen in een vlak en kunnen dus tegelijk hun stuifmeel op den rug van het bestuivend insect afgeven, hetgeen niet mogelijk zou zijn, wanneer de meeldraden alle 4 even lang waren. Zoo vertoont iedere bloem ons biologische bijzonderheden, waardoor een nadere beschouwing altijd loonend is.

Het fluitekruid staat volop in bloei en het zal nog langer bloeien, tot ver in den zomer, waarbij het steeds hooger wordt. Ieder-

een kent deze plant, die schermen van witte bloemen langs de wegkanten. „Spoekebloemen" worden ze hier en daar genoemd en ze maken inderdaad 's avonds een ietwat mysterieuze indruk, die witte gedaanten.

In de ruigten bloeit van allerlei schoons: de salomonszegels laten hun blanke klokjes hangen; bloeiende keverorchissen geven ons gelegenheid om de merkwaardige insectenbestuiving van hun groenachtige bloempjes te bestudeeren; de grootbloemmuur vormt plaatselijk één witte bloemzee; de stinkende gouwe en de koekoeksbloem bloeien er volop; de gevlekte orchis, het waterdrieblad, groote boterbloem, diverse Viola-soorten en ontelbaar veel andere kinderen van Flora vragen onze aandacht. In Meimaand is de wereld vol van nieuwe dingen, vol mooie kleuren en heerlijke geuren!

Uit het veen aan de overzijde van het beekje klinkt nu weer voortdurend het geschreeuw van een fazanthaan. Het komt steeds dichterbij en nu moeten wij er toch maar eens op af. Gedekt door de geurende gagelboschjes kunnen we hem mooi benaderen en zoo zien we den prachtig gekleurden haan daar rondstappen in het moerassige veen. Geruime tijd kunnen we van dit schouwspel genieten, maar dan gaat de haan op de wieken, om een geweldig eind verder in het jonge graan neer te strijken.

Dit veengebied is omzoomd door een rand van wildernis van allerlei boomsoorten, zoodat flora en fauna zich ongestoord kunnen ontwikkelen, zonder dat de mensch te veel ingrijpt in het natuurgebeuren.

De andere vogels laten zich hier ook niet onbetuigd. De groene specht lacht in de verte, de grutto's laten hun onbedaarlijke roep over de aarde galmen, wanneer ze hoog door de wijde luchten schieten en hun blijde baltsvluchten houden.

De wulpen jodelen over de hooge heide en dit brengt ons op een idee: we willen eens probeeren of we de korhoenders kunnen verschalken, die eigenaardige hoenderachtige vogels, die in het voorjaar hun merkwaardige baltspartijen houden op de Drentsche heide. We noemen dat het „bolderen" der korhanen.

We trekken daarvoor naar Ballo, vanwaar we te voet onze tocht vervolgen door een stuk land, dat in vele opzichten nog zoo ongerept is. Een uitgestoven zandweg met karresporen slingert zich door dit bruine heideland waaraan grillig gevormde jeneverbesstruiken een bovenmatige bekoring verleenen. Berkenboschjes met frisch groen en rijkbloeiende gagelstruiken om de aardige veenplasjes zorgen voor de noodige afwisseling.

Als we de zandweg vanuit Ballo volgen krijgen we aan onze linkerhand een aantal grafheuvels. Ze zijn alle door Dr. v. Giffen onderzocht en na het onderzoek weer in hun oorspronkelijke vorm opgeworpen.

Op de uitgestoven plekken aan de voet van deze heuvels heeft men destijds heel wat oude werktuigen, gereedschappen en wapens kunnen verzamelen: beitels, schrabbers, en pijlpunten door de vroegere bevolking uit vuursteen vervaardigd. Ook nu stellen we hier een vluchtig onderzoek in, maar wat we vinden zijn slechts stukjes vuursten, die bij het vervaardigen der werktuigen afval waren. Men kan duidelijk zien, dat ze bewerkt zijn en dat ze niet zoo door de natuur zijn gevormd. Op een der grafheuvels staande speuren we met den kijker het heele veld af, in de hoop iets van de korhoenders te ontdekken. Het is echter zeer wazig in de verte en het uitzicht is heel slecht. We besluiten daarom het Balloërveld maar eens door te trekken, want het is zeer goed mogelijk, dat ze zich aan de andere zijde van het veld ophouden en dat is met nevelig weer onmogelijk te zien.

We doorkruisen dus het groote veld, waarbij we ongeveer on-

Foto Fop. I. Brouwer. Wollegras in heideplasje.

derling 50 m. afstand bewaren; van de korhoenders zelf is echter niets te bespeuren, ofschoon we wel overal de uitwerpselen vinden.

Maar later, als we langs de grens van de heide en de beekgronden wandelen, ontdekken we daar op een smalle strook weiland een koppel korhoenders. Het zijn 5 hanen en een paar hennen, die daar rustig loopen te grazen. We kunnen ze nu vrij dicht naderen en met de kijker kunnen we de forsche, krachtige hanen bewonderen. De lakroode kammen gloeien boven de kloeke donkere oogen; de blauw-zwarte ruggen en halzen glanzen als edel zwaardmetaal. Een der hanen begint op zeker oogenblik te rennen met sleepende vleugels, vol agitatie en strijdlust. De glimmende halsveeren worden als een kroezige boa uitgezet, de nek gestrekt, de waaiervormige roos der staartveeren uitgespreid. We zien hoe sterk het sneeuwblanke onderveerenbouquet van de staart contrasteert met de rest van het veerenkleed.

Foto Fop. I. Brouwer Drentsche boerderij.

Eenige keeren herhaalt zich dit tooneel, maar het komt helaas niet tot echte, uitbundige bolderpartijen, waarbij de hanen kolderen, sissen, roffelen, luchtsprongen maken, rennen, trippelen, enz. zoodat het hoorbaar is ver over de heidevelden en de zandverstuivingen. Ik heb dat bolderen nooit mooier gezien dan eens midden in Drenthe vanuit de trein, toen de Diesel voor een onveilig signaal geruime tijd moest wachten midden in het uitgestrekte heide- en graanveldengebied. Toen waren een stuk of vijf hanen op nog geen tien meter afstand van de trein aan een stuk door bezig met hun merkwaardig bedrijf, zonder zich ook maar iets door de aan-

wezigheid van de trein van hun stuk te laten brengen. Onder dezelfde omstandigheden heb ik het ook wel eens op de Veluwe kunnen aanschouwen.

Maar nu het vandaag met de korhoenders toch niet erg wil vlotten, gaan we maar weer langs de beekgronden in richting van Ballo. Hier kunnen we nog volop ons hart ophalen aan de levenslustige kieviten en tureluurs, die hun roep wijduit laten galmen over het vlakke land. Om de boerenhoeven met hun groen bemoste daken vliegen de zwaluwen. Op een hekpaal zingt de geelgors zijn eentonig lied. De fitis jodelt langs de waterkant; een torenvalk staat hoog in de lucht te wiekelen (bidden noemt men het wel); allemaal leven en vertier, voor wie het maar zien en hooren willen.

En al heeft het vandaag niet erg geboterd met de korhoenders, een rechtgeaard natuurliefhebber laat zich daardoor niet uit het veld slaan en probeert of het lot hem morgen gunstiger gezind is.

We hebben immers nog zoo heel veel andere mooie dingen kunnen genieten, die de Meische natuur ons biedt in Drenthe-land!

LITERATUUR:

„Zwerven door Drenthe" samengesteld door Drs. Fop. I. Brouwer, uitgave van Gorcum & Comp. Assen 1939.

Dit boekje bevat artikelen over allerlei onderwerpen Drenthe betreffende, benevens vele goed uitgestippelde rijwieltochten en een uitslaande fietskaart.

De eerste druk is thans uitverkocht, doch binnenkort zal waarschijnlijk een tweede, geheel nieuwe uitgave verschijnen, waarin weer andere bijzonderheden van het land der hunebedden zullen worden behandeld, terwijl de tochten en de kaart weer onveranderd zullen worden opgenomen.

Boekbespreking.

Dr. JAC. P. THIJSSE. EEN GROOT NEDERLANDER. door Rinke Tolman. 51 blz. klein 8⁰ met 4 portret-foto's. Uitg. Het Spectrum. Utrecht. F 0,90.

Een vlot gesteld boekje, gewijd aan Thijsse en diens medewerkers in het tijdschrift „De Levende Natuur" en andere publicaties.

Men leest het met genoegen en natuurlijk met instemming door. Maar iemand, die Thijsse zelf kent, wordt er niet door bevredigd. Het is alles zo vlak, zo onpersoonlijk. 't Is als een krantenbiografie. En dat klopt ook. Hele brokstukken van dit boekje vond ik terug in een door Tolman geschreven artikeltje in de Nieuwe Rotterd. Courant van 24 Juli 1935. De levende mens Thijsse komt uit dit boekje niet te voorschijn, alleen de publicist. Nu heeft Thijsse heel wat geschreven, en het vele, dat ik daarvan heb, acht ik een waardevol bezit. Maar boven al dat geschrevene gaat toch uit de levende en op zijn 75e jaar nog jeugdig enthousiaste Nederlander Thijsse, die achter de schermen telkens weer anderen weet te bezielen in hun liefde voor de natuur en in hun toewijding aan de zaak van natuurbehoud. Die Thijsse spreekt uit dit boekje niet.

JAN G. SLOFF.

DRUKKERIJEN LOUIS VERMIJS N.V. BREDA - OOSTERHOUT